

HISTORIA LITERATURY POLSKIEJ (POZYTYWIZM I MŁODA POLSKA)

studia stacjonarne II rok (nauczycielskie)

Program ćwiczeń – 45 godzin (semestr I i II)

1. Zajęcia organizacyjne: podanie tematyki ćwiczeń, ogólne omówienie tekstów źródłowych i podstawowych opracowań historycznoliterackich.

2. Świadomość literacka młodych pozytywistów – pierwsze **wystąpienia programowe**.
J. Kulczycka-Saloni, *Programy i dyskusje literackie okresu pozytywizmu*, BN, Wrocław 1985 – stąd: *Wstęp* (s. XXII- LXI) oraz następujące teksty źródłowe:

- 1) A. Wiślicki, *Groch na ścianę* (1867),
- 2) A. Świętochowski, *My i wy* (1871),
- 3) A. Świętochowski, *Pleśń społeczna i literacka* (1871),
- 4) P. Chmielowski, *Utylitaryzm w literaturze* (1872),
- 5) E. Orzeszkowa, *Listy o literaturze. List I: Wiek XIX i tegocześni poeci* (1873),
- 6) P. Chmielowski, *Niemoralność w literaturze* (1877).

Zagadnienia:

- cele sztuki,
- pozytywistyczny model pisarza,
- nowy typ bohatera literackiego,
- proponowane tematy w literaturze,
- status poezji.

3. Pozytywistyczna teoria i praktyka prozy tendencyjnej.

TEKSTY TEORETYCZNE:

- 1) E. Orzeszkowa, *Kilka uwag nad powieścią* (1866),
- 2) F. Bogacki, *Tło powieści wobec tła życia* (1871).

w: J. Kulczycka-Saloni, *Programy...*, op. cit.

lub: *Polska krytyka literacka (1800 - 1918). Materiały*, t. III, Warszawa 1959.

LITERACKA ILUSTRACJA TENDENCYJNOŚCI:

- H. Sienkiewicz, *Humoreski z teki Worszyłły* (1872),
- E. Orzeszkowa, *Marta* (1873).

4. Model powieści realistycznej:

E. Orzeszkowa, *Nad Niemnem* (1887).

- S. Eile, *Ideal powieści pozytywistycznej. „Nad Niemnem” Elizy Orzeszkowej*, „Pamiętnik Literacki” 1974 z. 1;
- J. Bachórz, *Wstęp do: E. Orzeszkowa, Nad Niemnem*, Wrocław 1996, BN.

5. Powieść dojrzałego realizmu:

B. Prus, *Lalka* (1889).

- S. Eile, *Dialektyka "Lalki" B. Prusa*, "Pamiętnik Literacki" 1973 z. 1;
- J. Bachórz, *Wstęp do: B. Prus, Lalka*, Wrocław 1991, BN;
- E. Paczoska, *"Lalka", czyli rozpad świata*, Białystok 1995;

6-7. Naturalizm w polskiej prozie:

A. Sygietyński, *Na skałach Calvados* (1884);

A. Dygasiński, *Wilk, psy i ludzie* (1883);

G. Zapolska, *Kaśka Kariatyda* (1887) i *Menażeria ludzka* (1893).

- D. Knysz-Rudzka, *Od naturalizmu Zoli do prozy Zespołu „Przedmieście”*, Warszawa 1972, rozdz. I, &. 1 - 4, s.7-25;
- J. Kulczycka-Saloni, D. Knysz-Rudzka, E. Paczoska, *Naturalizm i natruraliści w Polsce*, Warszawa 1992.

8-9. Pozytywiści wobec tendencji modernistycznych (nowe rysy psychiczne w kreacji bohatera literackiego):

E. Orzeszkowa, *Cham* (1888);

H. Sienkiewicz, *Bez dogmatu* (1891).

- M. Głowiński, *„Cham”, czyli pani Bovary nad brzegami Niemna w: "Lalka" i inne. Studia w stulecie powieści realistycznej*, pod. red. J. Bachórze i M. Głowińskiego, Warszawa 1992;
- A. Hutnikiewicz, *Współczesne powieści Sienkiewicza w: tegoż, Portrety i szkice literackie*, Warszawa 1976, s. 7-22.

10. Programy i dyskusje literackie okresu Młodej Polski.

M. Podraza-Kwiatkowska, *Programy i dyskusje literackie okresu Młodej Polski*, wyd. 2, Wrocław 1977, BN. Stąd także: *Wstęp* (s. III- XC).

- Zagadnienia:
- starcie młodych ze światem zastanym,
 - funkcje sztuki i status artysty,
 - relacje między sztuką a społeczeństwem,
 - stosunek do tradycji literackiej romantyzmu.

- 1) Jan Żagiel [Zenon Przesmycki], *Harmonie i dysonanse* (1891) – fragment cyklu,
- 2) Waław Nalkowski, *Forpocząty ewolucji psychicznej i troglodyci* (1895),
- 3) Artur Górski, *Młoda Polska* (1898),
- 4) Stanisław Przybyszewski, *Confiteor* (1899),
- 5) Ignacy Matuszewski, *Sztuka i społeczeństwo* (1899).

11. Poezja Młodej Polski – wprowadzenie ogólne.

Dekadentyzm [D], parnasizm [P], impresjonizm [I], symbolizm [S], ekspresjonizm [E].

- I. Sikora, *Wstęp do: Antologia liryki Młodej Polski*. Wrocław 1990.

ANALIZA I INTERPRETACJA NASTĘPUJĄCYCH WIERSZY:

- Kazimierz Przerwa-Tetmajer, *Evviva l'arte* [P]; *Nie wierzę w nic...*; *Koniec wieku XIX* [D]; *Melodia mgieł nocnych* [I]; *Na Anioł Pański* [I & S]
- Jan Kasprówic, *Krzak dzikiej róży w ciemnych smreczynach* (4 sonety) [S]; *Dies irae i Moja pień wieczorna* [E]
- Tadeusz Miciński, *Akwarele* [I]; *Msza żałobna* [E]

12. Krakowska cyganeria artystyczna (legenda „smutnego szatana”).

Stanisław Przybyszewski, *Złote runo* (1901).

- T. Weiss, *Cyganeria Młodej Polski*, Kraków 1970 (cztery pierwsze rozdziały).

- T. Boy-Żeleński, *Znasz-li ten kraj*, Wrocław 1983, BN (stąd następujące felietony: *Nasza cyganeria*; *Nonszalancki paon*; *Smutny szatan*; *Fortepian Stacha*; „*Dzieci szatana*”; „*Na początku była chuć...*”).

- S. Przybyszewski, *Wybór pism*, Wrocław 1966, BN (stąd R. Taborski, *Wstęp* oraz szkic Przybyszewskiego, *O dramacie i scenie*, 1902).

13. Młodopolski konflikt: artysta – filister.

Waław Berent, *Próchno* (1901).

- A. Z. Makowiecki, *Artysta i filistrzy: Konflikt czy symbioza w: tegoż, Młodopolski portret artysty*, Warszawa 1971.

- J. Paszek, *Wstęp do: W. Berent, Próchno*, Wrocław 1979, BN.

- M. Popiel, *Ironia, paradoks i „człowiek dostojny”*. „*Próchno*” Waława Berenta w: tejsze, *Oblicza wzniosłości. Estetyka powieści młodopolskiej*, Kraków 1999.

14. Młodopolski model literatury zaangażowanej:

Stefan Żeromski, *Ludzie bezdomni* (1900).

- I. Maciejewska, *Wstęp do: S. Żeromski, Ludzie bezdomni*, Wrocław 1987, BN.

- M. Popiel, *Tragizm epicki. „Ludzie bezdomni” Stefana Żeromskiego w: tejsze, Oblicza wzniosłości. Estetyka powieści młodopolskiej*, Kraków 1999.

- A. Hutnikiewicz, *Problematyka form kompozycyjnych w sztuce pisarskiej Żeromskiego w: tegoż, Portrety i szkice literackie*, Warszawa 1976.

15. Dramat symboliczny epoki:

Stanisław Wyspiański, *Wesele* (1901).

- T. Boy-Żeleński, *Plotka o „Weselu” S. Wyspiańskiego w: tegoż, Reflektorem w mrok*, Warszawa 1984 lub w: *O literaturze niemoralnej*, Warszawa 1990.

- A. Łempicka, *O „Weselu” Wyspiańskiego*, Wrocław 1955.

- F. Ziejka, *W kręgu mitów polskich*, Kraków 1977.

16. Tradycja romantyczna i autotematyzm w dramacie młodopolskim:

Stanisław Wyspiański, *Wyzwolenie* (1903).

- J. Nowakowski, „*A wszystko to frazes...*”. *O „Wyzwoleniu” S. Wyspiańskiego w: Arcydzieła literatury polskiej. Interpretacje*, pod red. S. Grzeszczuka i A. Niewolak-Krzywdy, t. 3, Rzeszów 1990.

- J. Nowakowski, *Wyspiański. Studia o dramatach*, Kraków 1972.

17. Społeczne zaangażowanie i uniwersalizm powieści młodopolskiej:

Władysław Stanisław Reymont, *Chłopi* (1904-1909).

- K. Wyka, *Próba nowego odczytania „Chłopów” Reymonta w: tegoż, Reymont, czyli ucieczka do życia*, Warszawa 1979.

- F. Ziejka, *Wstęp do: W. S. Reymont, Chłopi*, Wrocław 1991, BN.

- T. Weiss, „*Chłopi*” *Władysława Stanisława Reymonta w: Arcydzieła literatury polskiej. Interpretacje*, pod red. S. Grzeszczuka i A. Niewolak-Krzywdy, t. 2, Rzeszów 1988.

18. Watki erotyczne w prozie Młodej Polski:

Żeromski Stefan, *Dzieje grzechu* (1909).

- M. Głowiński, *Konstrukcja a recepcja (Wokół „Dziejów grzechu” Żeromskiego) w: tegoż, Gry powieściowe. Szkice z teorii i historii form narracyjnych*, Warszawa 1973, s. 215-242.

19. Autotematyzm w młodopolskiej powieści psychologicznej:

Karol Irzykowski, *Pałuba* (1903).

- A. Budrecka, *Wstęp do: K. Irzykowski, Pałuba. Sny Marii Dunin*, Wrocław 1981, BN.

- K. Dąbrowska, *Struktura artystyczna „Pałuby” Irzykowskiego*, Toruń 1963.

20. Sylwetki poetów młodopolskich:

Leśmian Bolesław, *Sad rozstajny* (1912) - stąd utwory: *Zmory wiosenne, Zmierzch majowy, Zielona godzina, Las*;

Staff Leopold, *Wybór poezji* - stąd utwory: *Kowal, Deszcz jesienny, Sonet szalony, Pokój wsi, Przedśpiew*.

21. Młodopolskie korzenie powieści *science fiction*:

Juliusz Żuławski, *Na srebrnym globie* (1902).

- H. Karwacka, *O trylogii fantastycznej Jerzego Żuławskiego*, "Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego", seria I., z. 25., Łódź 1962;
- R. Handke, "Polska proza fantastyczno-naukowa. Problemy poetyki", Wrocław - Warszawa - Kraków 1969.

22. Rewolucja lat 1905-1907 w powieści młodopolskiej:

Andrzej Strug, *Dzieje jednego pocisku* (1909).

- I. Maciejewska, *Rewolucja i niepodległość. Z dziejów literatury polskiej lat 1905 – 1920*, Kielce 1991;
- *Rewolucja lat 1905 – 1907. Literatura – publicystyka – ikonografia*, pod red. K. Stępnika i M. Gabryś, Lublin 2005.

23. Obrachunek z literaturą i kulturą polskiego modernizmu:

Stanisław Brzozowski, *Legenda Młodej Polski* (1910).

- C. Rowiński, *Stanisława Brzozowskiego „Legenda Młodej Polski” na tle epoki*, Wrocław 1975.
- M. Wyka, *O niektórych terminach krytycznych „Legendy Młodej Polski” w: Prace ofiarowane Henrykowi Markiewiczowi*, pod red. T. Weissa, Kraków-Wrocław 1984.